

Folkebibliotekloven – hva førte den til?

Statistikkrapport 2023

Utarbeidet av Innlandet fylkesbibliotek

Marius Græsby og Øystein Stabell

Innhold

1. Bakgrunn og innledning	3
2. Metode og oppbygging	4
3. Utviklingen i Norge 2013-2021	6
3.1. Besøk.....	6
3.2. Utlån	8
3.3. Arrangement	9
3.4. Ressursbruk i folkebibliotekene	11
4. Norge sammenliknet med Danmark, Sverige og Finland ..	14
4.1. Besøk.....	15
4.2. Utlån	15
4.3. Ressurser	17
4.4. Bruken av bibliotekene og bibliotekets personalressurser	18
5. Funn og drøfting	19
6. Kilder	21

1. Bakgrunn og innledning

Innledning

Folkebibliotekloven (2014) nærmer seg ti år, og de siste årene har vi fått høre – og selv fortalt – historier om hvordan bibliotekene opplever økning i besøk, aktivitet og aktualitet. Vi befinner oss i folkebibliotekets gullalder. Parallelt med dette opplever vi i Innlandet fylkesbibliotek at stadig flere folkebibliotek i Innlandet melder om utfordringer knyttet til bemanning, ressurser og synlighet i egen organisasjon. Forskjellene i tilbud til innbyggerne synes å øke år for år.

Hensikten med denne rapporten er at den skal gi et bedre kunnskapsgrunnlag for å utvikle bibliotekfeltet i tiden fremover. Rapporten er laget for alle som er opptatt av bibliotekutvikling. Vi håper den vil gjøre oss klokere på folkebibliotekenes utfordringer og muligheter. Vi ønsker å finne svar på følgende spørsmål:

Har endringen i folkebibliotekloven påvirket bruken, tilbudet og satsingen på folkebibliotek?

Lovendringen

Endringen av Lov om folkebibliotek (heretter folkebibliotekloven) skjedde på bakgrunn av et uttalt behov for å løfte hele sektoren. Både *Stortingsmelding nr. 23 (2008-2009)* og *Kulturutredningen 2014* slo fast at folkebibliotekene var underfinansiert og nedprioritert (NOU 2013: 4, s. 310), og det ble uttrykt sterk bekymring for mangelfull organisering og ansvarsfordeling. Den samme bekymringen finner vi også hos professor Ragnar Audunson, som i 2014 skrev et innlegg om satsingen på folkebibliotek i *Bok og Bibliotek 2014/3*. Han beskrev bibliotekene som selve blodårene i kulturlivet, som var i ferd med å tette seg til av mangel på næring. (Audunson, 2014, s. 19) Siden 2014 har det jevnlig vært faglige diskusjoner omkring ressursbruk til folkebibliotekene, til tider med høy temperatur og stor uenighet.

Kulturdepartementets svar på dette behovet i 2013 var forslaget om å endre deler av folkebibliotekloven. Disse endringene ble vedtatt av Stortinget i 2014, og målet var å "utvikle mer robuste og omstillingsdyktige bibliotek som kan tilby alle innbyggerne bedre bibliotektenester." (Prop. 135 L (2012-2013), s. 5).

Hovedmålene i den nye lovteksten ble formulert slik:

- «Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet.»
- «Bibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.»
- «Bibliotekenes innhold og tjenester skal gjøres kjent.»

(Folkebibliotekloven, 2013, § 1)

2. Metode og oppbygging

For å kunne finne svar på spørsmålet «Har endringen i folkebibliotekloven påvirket bruken, tilbudet og satsingen på folkebibliotek?», har vi valgt å strukturere rapporten i tre deler:

Del 1: Utviklingen i folkebibliotekene Norge i perioden 2013–2021

I denne delen vil vi kartlegge de endringene som har skjedd i perioden den nye loven har virket.

Vi har benyttet indikatorene:

- besøk
- utlån og aktive lånere
- antall arrangementer
- antall årsverk i bibliotekene
- medieregnskap

Disse kvantitative indikatorene vil ikke fange opp alle tjenestene folkebibliotekene tilbyr. De sier heller ikke så mye om kvaliteten og verdien et folkebibliotek har i et lokalsamfunn. Et bibliotek kan utvide sine tilbud og få økt betydning uten at det slår nevneverdig ut i statistikken. Det tallene sier noe om er det generelle aktivitetsnivået og den overordnede satsingen.

Del 2: Folkebibliotek i Norge sammenliknet med Danmark, Sverige og Finland

Vi har valgt å sammenlikne Norge med Sverige, Danmark og Finland for å kunne si noe om nivået på den nasjonale satsingen. Landene er geografisk nære og er alle sterke velferdsstater med god økonomisk, kulturell og sosial utvikling. Dette er også land man gjerne sammenlikner seg med innenfor andre deler av samfunnet..

I sammenlikningene har vi valgt å benytte året 2019. Grunnen er at 2019 er det siste året vi har tall som gir et godt sammenlikningsgrunnlag. Årene etter har vært preget av forskjellige restriksjoner og bruk mellom landene på grunn av pandemien.

Ulik finansiering og støtteordninger gjør at vi har valgt å ta for oss effekten av satsingen gjennom utvalgte nøkkeltall for aktivitet og ressurser.

Vi har benyttet indikatorene:

- besøk
- utlån bøker
- aktive lånere
- årsverk

Del 3: Funn og drøfting

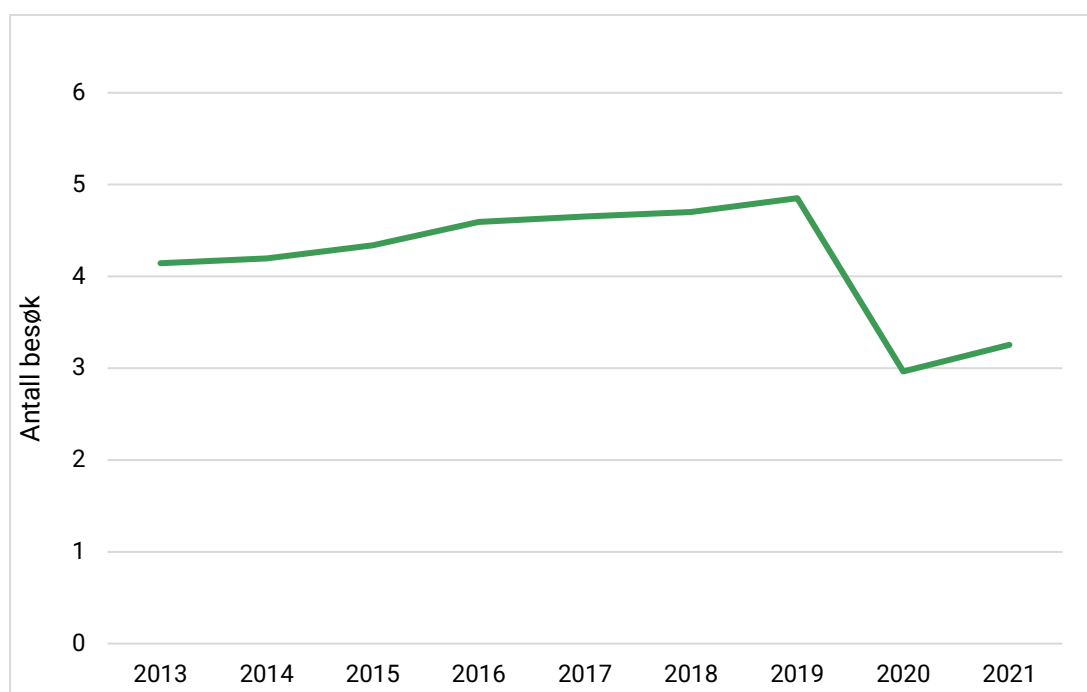
I denne delen oppsummerer vi funnene fra del 1 og 2 og svarer på spørsmålet: Har endringen i folkebibliotekloven påvirket bruken, tilbudet og satsingen på folkebibliotek?

3. Utviklingen i Norge 2013-2021

3.1. Besøk

Besøkstallet er en sentral indikator for å si noe om det generelle aktivitetsnivået i folkebibliotekene.

Figur 1 viser en gradvis økning fra 2013, med 4,1 besøk per innbygger, til 2019 med 4,9 besøk per innbygger. Historisk er det bare årene fra 2000 til 2005 som har hatt et høyere besøk per innbygger enn i 2019. (Nasjonalbiblioteket, 2019) I 2020 og 2021 ble besøket sterkt redusert grunnet pandemien.

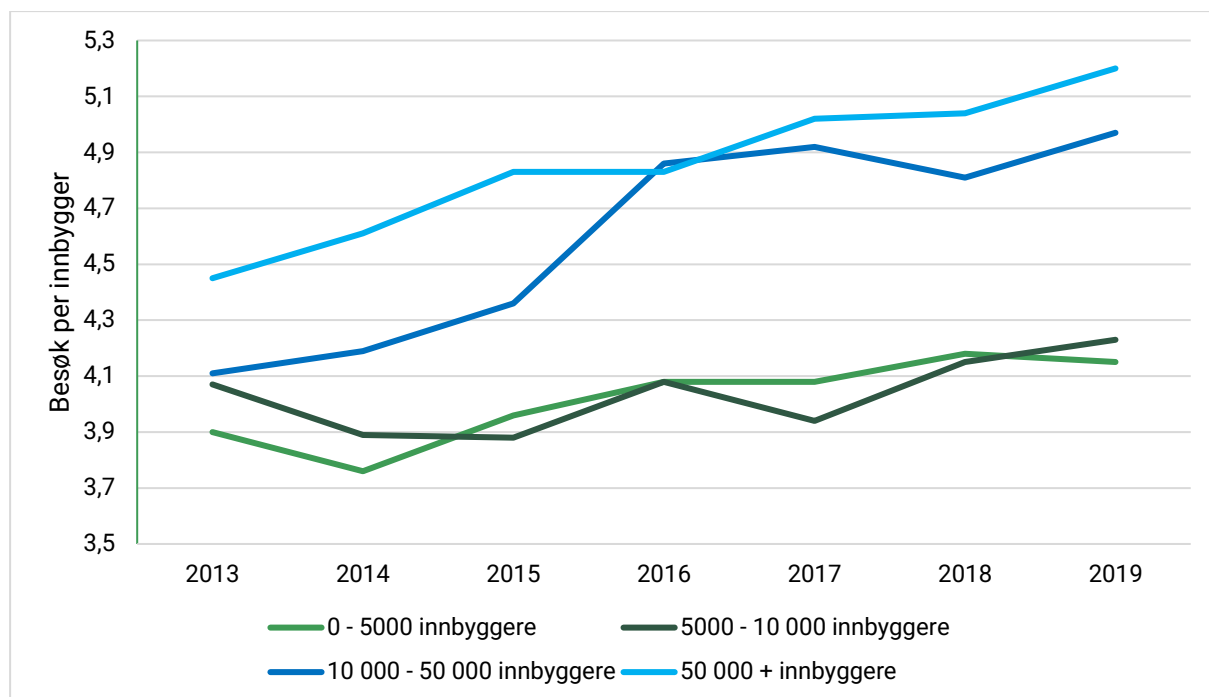
Figur 1: Utviklingen av besøket per innbygger i norske folkebibliotek i perioden 2013 til 2021.

I 2013 lå det totale besøkstallet på i overkant av 20 millioner. Seks år senere hadde dette steget til over 25 millioner, en økning på 25 prosent.

Når vi tar hensyn til befolkningsveksten ser vi at økningen i besøk per innbygger i Norge lå på 16 prosent fra 2013 til 2019.

I 2016 begynte folkebibliotekstatistikken å skille mellom besøk i betjent og ubetjent åpningstid. Fra 2016 og fremover innførte stadig flere bibliotek meråpent, og i 2019 utgjorde besøk i ubetjent åpningstid 4,6 millioner av det totale besøket. Hvis man kun ser på utviklingen av besøk i betjent åpningstid ser man en reduksjon i besøk i perioden 2013–2019 på 4,7 prosent.

Besøk fordelt på kommuner av ulike størrelse

Figur 2: Utviklingen av besøk per innbygger i perioden 2013 til 2019 fordelt etter kommunestørrelse.

Grafene i figur 2 viser at økningen i besøk først og fremst skjedde i de store kommunene. Kommuner med over 50 000 innbyggere hadde en økning i besøk på 17 prosent, mens kommuner med 10 000 – 50 000 innbyggere hadde en økning på 21 prosent. De minste kommunene hadde en økning på 3,9 prosent (5000 – 10 000 innb.) og 6,4 prosent (under 5000 innb.). I Innlandet – som mangler storbyer – var den totale økningen i besøk 4,2% fra 2013 til 2019. I betjent åpningstid ser vi en reduksjon på 6% i Innlandet.

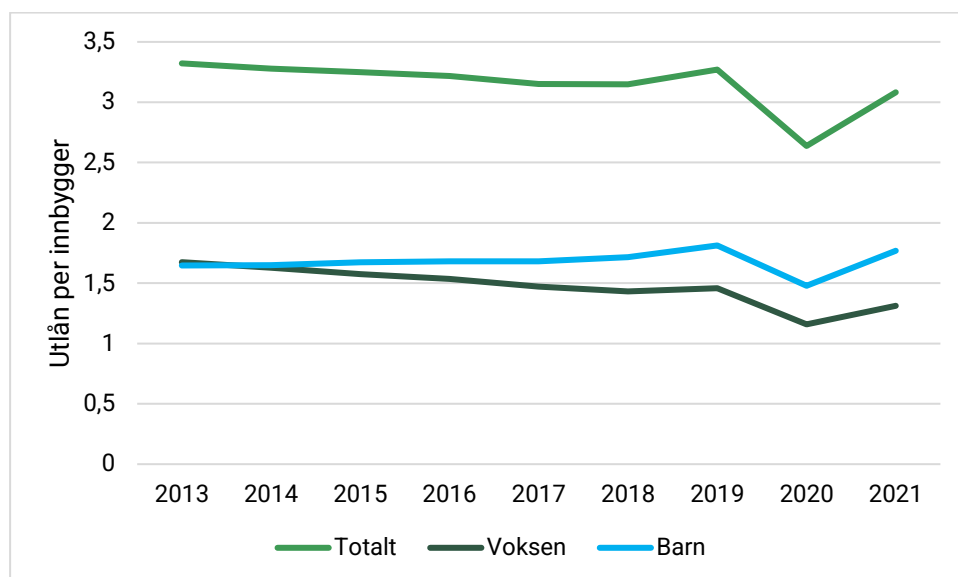
Besøket i 2013 skjedde (med noen ytterst få unntak) innenfor betjent åpningstid. I perioden fra 2013 til 2019 er sannsynligheten stor for at en større andel av bibliotekene i kommuner med høyt innbyggertall har utviklet et meråpent tilbud enn kommuner med et lavt innbyggertall. Dette kan være en av forklaringene på at de folkerike kommunene har den høyeste veksten i besøk per innbygger.

3.2. Utlån

Vi har innenfor denne indikatoren valgt å se på utlånet av fysiske bøker. Endringer i format og utviklingen innenfor streaming har ført til at utlånet av lydbøker, film på DVD og musikk mer eller mindre har blitt borte siden 2013. I bibliotekstatistikken for 2021 ser vi at utlånet av e-lydbøker og e-bøker ligger på 0,3 utlån per innbygger, en kraftig økning fra 0,02 i 2013.

Utlån av fysiske bøker

Figur 3 viser at utlånet av bøker har holdt seg stabilt i perioden 2013–2019. Det totale utlånet av bøker (førstegangslån + fornyelser) var svakt synkende fra 2013 til 2018, fra 3,3 utlån pr. innbygger i 2013 til 3,1 per innbygger i 2018. I 2019 snudde nedgangen, og utlånet var nesten på nivå med 2013 igjen.

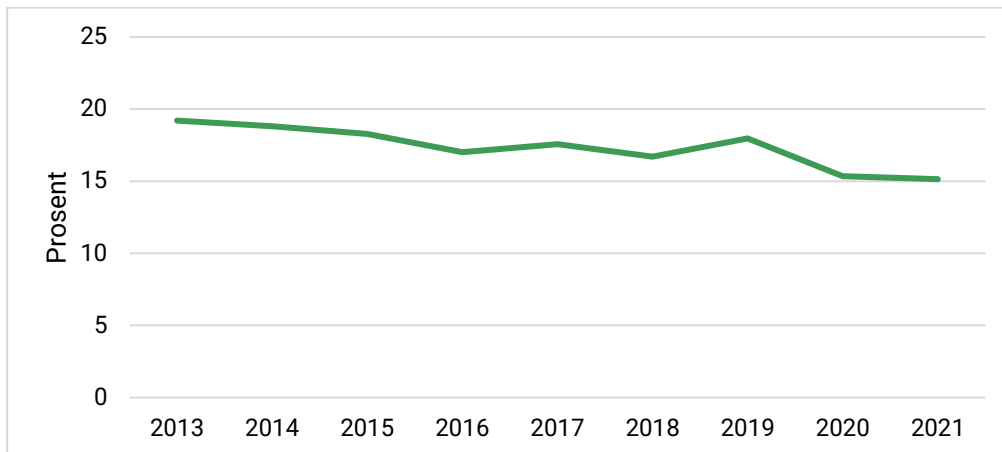
Figur 3: Utviklingen av det totale bokutlånet og utlånet fordelt på barn og voksen i perioden 2013 til 2021

Selv om det totale utlånet av bøker holdt seg stabilt i perioden 2013 – 2019, ser vi at det har vært en markant endring i hvem som låner. I 2013 var utlånet av bøker for voksne og bøker for barn tilnærmet likt. Frem til 2019 sank utlånet av bøker for voksne med 13 prosent, mens utlånet av bøker for barn økte med 10 prosent.

Aktive lånere

Definisjonen på en aktiv låner er en innbygger som har lånt noe, for eksempel en bok eller film, på et bibliotek i løpet av et kalenderår.

Figur 4 viser en svak nedgang i andelen aktive lånere fra 2013 til 2021. I 2013 var 19 prosent av innbyggerne aktive lånere, i 2019 var det 18 prosent. I motsetning til utlånet har ikke denne andelen tatt seg opp igjen etter pandemien, men fortsatt å synke.

Figur 4: Prosentandelen av befolkningen som var aktive lånere i årene 2013 til 2021

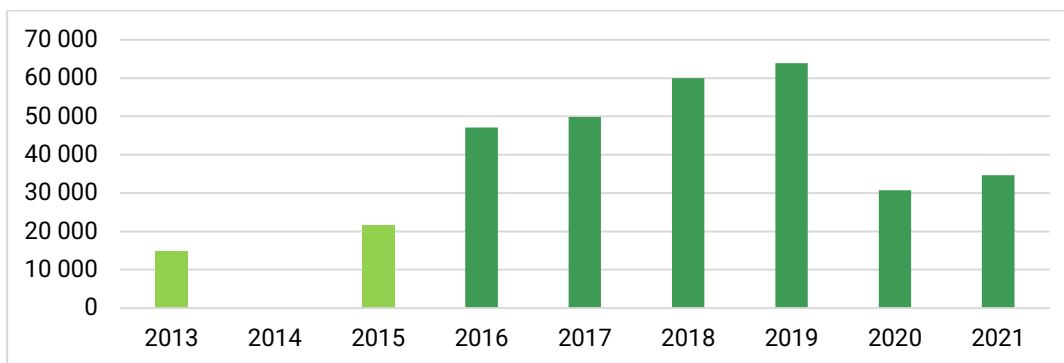
3.3. Arrangement

Besøk og utlån er kun et aspekt ved bruken av folkebibliotekene. Den store endringen i folkebibliotekloven var å styrke bibliotekenes arbeid med formidling og arrangement: «Bibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.» (Folkebibliotekloven, 2013, § 1)

Arrangement i folkebibliotek

Figur 5 viser at det har vært en enorm økning i antall arrangementer i norske folkebibliotek i tidsperioden. I 2019 var det kulturarrangement (16 955), opplæringsarrangement (11 790) og arrangement for skoler og barnehager (20 203) som utgjorde hoveddelen av arrangementene.

Det er verdt å nevne at veksten i antall arrangement ikke nødvendigvis betyr at bibliotekene har blitt aktuelle debattarenaer. Elin Golten skriver i sin doktorgradsavhandling om dette temaet at «biblioteka i denne undersøkinga i liten grad har gripe fatt i denne rolla...» (Golten, 2023, s. 272).

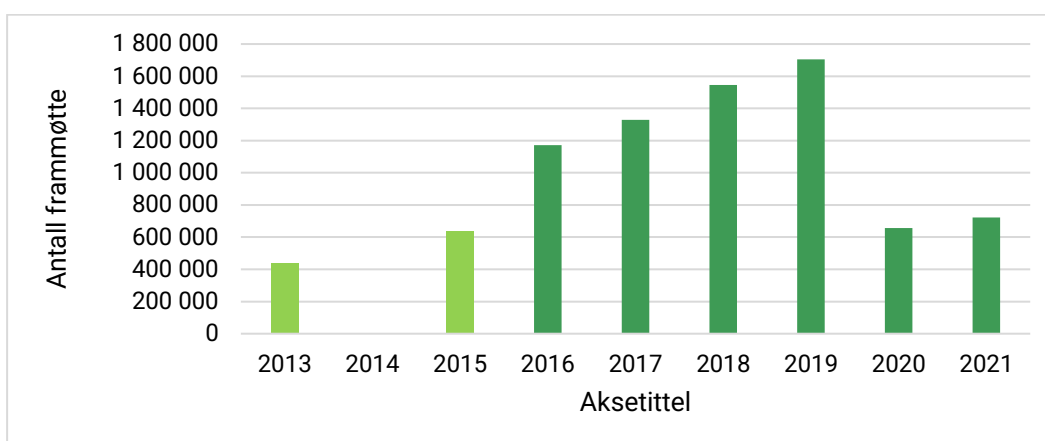

Figur 5: Antall arrangement i folkebibliotekene i perioden 2013 til 2020 (tall for 2014 mangler i den offisielle bibliotekstatistikken)

I 2016 ble det gjort endringer i statistikkskjemaet for innrapportering av arrangement. Det er derfor ikke mulig å vite den eksakte utviklingen mellom 2015 og 2016. Det er allikevel rimelig å anta at det var en markant økning mellom disse to årene. I Nasjonal bibliotekstrategi (2015-2018) løftet Nasjonalbiblioteket satsningen på bibliotekene som en debatt- og samtalearena. Folkebibliotekene kunne søke midler til arrangementer og utstyr som kreves for å holde arrangementer. Figuren viser at denne satsningen virket. I 2019 var det 63 877 arrangementer i folkebibliotekene. I gjennomsnitt var det 175 arrangementer hver dag, hele året, i folkebibliotekene i 2019.

Deltakere på arrangement i folkebibliotek

Figur 6 viser at det i 2019 var i overkant av 1,7 millioner deltakere på arrangementer i norske folkebibliotek. Dette er en økning på 45 prosent sammenliknet med 2016. Denne økningen er enda høyere enn økningen i antall arrangement i samme periode (35 prosent). Restriksjonene grunnet pandemien er årsaken til den store nedgangen i 2020 og 2021.

Figur 6: Antall fram møtte på arrangement i perioden 2013 til 2021 (tall for 2014 mangler)

3.4. Ressursbruk i folkebibliotekene

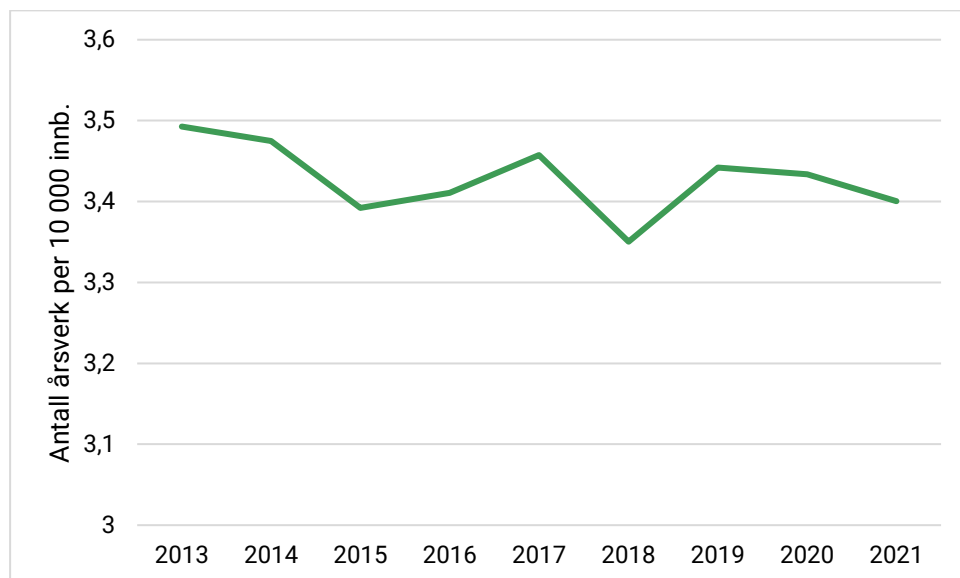
Utviklingen av folkebibliotekenes ressursbruk vil gi svar på kommunenes økonomiske satsning på bibliotek.

Indikatorene vi har valgt å bruke er: 1) antall årsverk i folkebibliotek 2) bibliotekenes medieregnskap og 3) den prosentvise andelen brukt på bibliotek av kommunens totale driftsutgifter til kultur. Dette vil allikevel ikke gi det fulle bildet av kommunens satsning på bibliotek. For eksempel vil ikke disse tre indikatorene si noe om en kommune har investert i et nytt og oppdatert biblioteklokale.

Årsverk

I 2013 hadde folkebibliotekene i Norge 2434 ansatte fordelt på 1765 årsverk. I 2021 var tallet økt til 2463 ansatte fordelt på 1837 årsverk. For å vite den reelle utviklingen av årsverk i perioden 2013 til 2021 må man ta hensyn til hvor mange som bodde i landet og hvor mange årsverk som betjener befolkningen.

Figur 7 viser en svak nedgang på antall årsverk i folkebibliotekene fra 2013 til 2021. I 2013 finner vi 3,5 årsverk pr. 10 000 innbyggere, mens det samme tallet er 3,4 i 2021.

Figur 7: Antall årsverk per 10 000 innbyggere i perioden 2013 til 2021

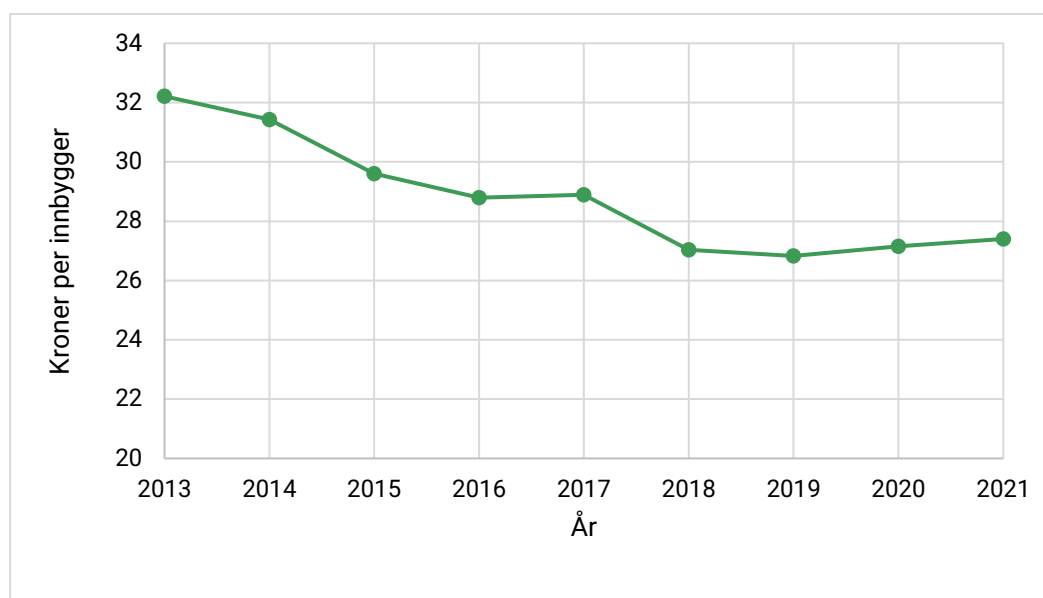
Bibliotekstatistikken viser at de minste kommunene gjennomsnittlig har langt færre innbyggere per årsverk enn de store kommunene, og aller flest årsverk finner vi i kommuner

med under 3-4000 innbyggere. Denne sammenhengen mellom kommunestørrelse og antall årsverk per innbygger er også en viktig forklaring på at små kommuner ofte kommer best ut i kåringer når man ser på investerte kroner i kultur og bibliotek per innbygger.

Medieregnskap

Bibliotekenes innkjøp til medier har endret seg mye i perioden 2013–2021. I 2013 ble en god andel brukt til kjøp av film på DVD og lydbøker på CD. I 2021 har denne andelen sunket betraktelig. I samme periode ble bibliotekenes mediebudsjett i stadig større grad brukt til kjøp av e-bøker og e-lydbøker.

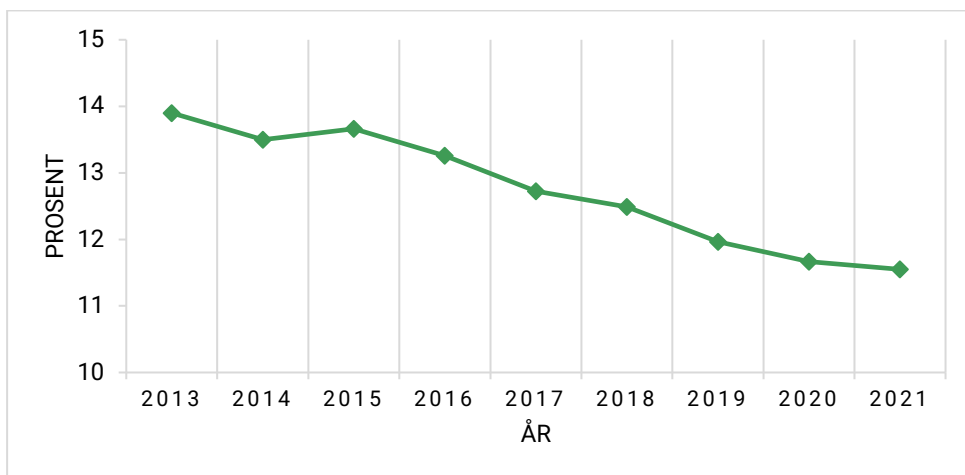
Figur 8 viser at det har vært en reell nedgang i bibliotekenes medieregnskap i perioden 2013-2021. Medieregnskapet i 2021 var 19 prosent lavere per innbygger sammenliknet med 2013 regnskapet. Går vi tilbake til 1987, hvor medieregnskap per innbygger var høyest (54,1 i 2021-kroner), lå dette nøyaktig dobbelt så høyt som i 2021. (Statens bibliotektilsyn, 1994, s. 47)

Figur 8: Kjøp av medier i norske folkebibliotek, kroner per innbygger, i perioden 2013 til 2021. Beløpene er justert etter konsumprisindeksen til 2021-priser.

Folkebibliotekenes andel av kommunens totale driftsutgifter til kultur

Figur 9 viser at folkebibliotekene i perioden 2013-2021 mottok en stadig mindre andel av de totale driftsutgiftene som kommunene bevilger til kultur. I 2013 ble 13,9 prosent av totale kulturutgifter brukt på folkebibliotek. I 2021 var tallet 11,5 prosent. Dette betyr at andelen av kommunens totale driftsutgifter som har gått til folkebibliotek har sunket med 17 prosent i denne perioden. (SSB, 2023)

Figur9: Folkebibliotekenes andel av kommunens totale driftsutgifter til kultur (unntatt Oslo)

4. Norge sammenliknet med Danmark, Sverige og Finland

Som vi skrev i rapportens metodedel (s.5) gir det god mening å sammenlikne Norge med Danmark, Sverige og Finland (tabell 1). Allikevel er det noen geografiske og demografiske forskjeller mellom landene som kan gi utslag når vi sammenlikner landenes utlån-/besøkstall og ressursbruk til folkebibliotek.

Tabell 1: Folketall, areal og antall bibliotek i Norge, Sverige, Danmark og Finland

	Innbyggertall	Areal km ²	Antall innb. per km ²	Antall kommuner	Antall bibliotek
Norge	5 328 212	385 207	14	358	641
Danmark	5 827 463	42 951	135	99	408
Sverige	10 327 589	528 447	23	291	1118
Finland	5 488 073	338 440	16	309	717

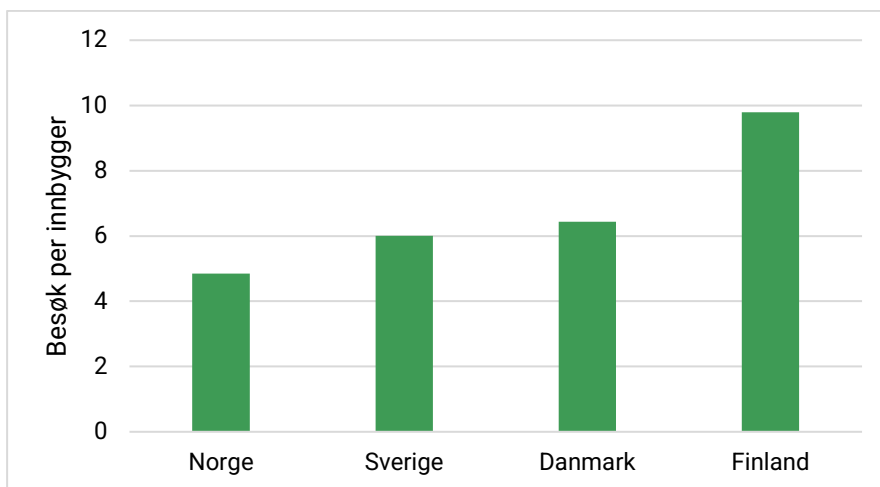
Tabellen viser at Sverige har nesten dobbelt så mange innbyggere som Norge, Danmark og Finland. Sverige har det største landarealet, mens Danmark har det minste. Til sammenlikning er Innlandet fylke nesten 10 000 kvadratkilometer større enn Danmark. Danmark har desidert flest innbyggere per kvadratkilometer, mens Norge og Finland har færrest. Norge har flest kommuner (og dermed flest bibliotekeiere), men allikevel færrest bibliotek sammenliknet med landets totale areal.

På grunnlag av dette kan vi si at det er størst likhet mellom Norge og Finland; de har tilnærmet likt folketall og i begge landene bor mange i kommuner med få innbyggere. Det er svært sannsynlig at flere innbyggere i Norge og Finland har lengre avstand til sitt lokale bibliotek enn i de to andre landene. Basert på disse forholdene kan man derfor anta at bibliotekenes utlåns- og besøkstall per innbygger er mest lik mellom Norge og Finland.

4.1. Besøk

Besøkstallet er en sentral indikator for å si noe om aktivitetsnivået i folkebibliotekene. I del 1 så vi at 2019 representerte et toppår i Norge når det gjaldt besøk.

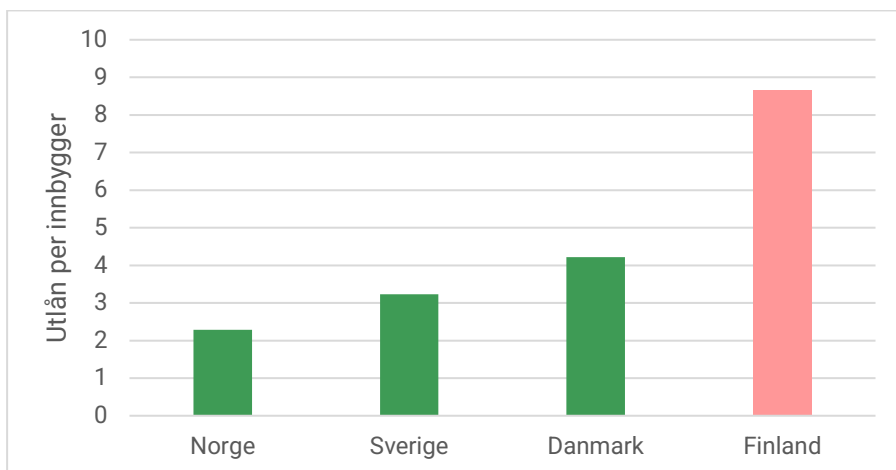
Figur 10 viser at Norge og Finland er i hver sin ende av skalaen. Mens Norge har 4,9 besøk per innbygger, har Finland 9,8 besøk per innbygger. Finland har altså dobbelt så mange besøk per innbygger som Norge. Sverige og Danmark, med i overkant av 6 besøk per innbygger, har mellom 25-30 prosent høyere besøk per innbygger enn Norge.

Figur 10: Besøk per innbygger i Norge, Sverige, Danmark og Finland i 2019

4.2. Utlån

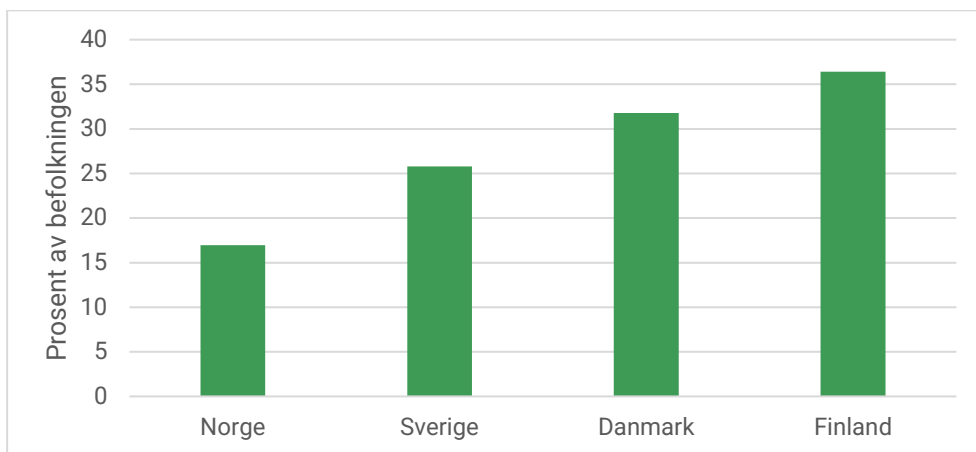
Som figur 10 (besøk) viser figur 11 at Norge og Finland er i hver sin ende også når det gjelder utlån av bøker per innbygger. Forskjellen er enda større når det gjelder utlånet enn besøket. Finland har nesten fire ganger så mange førstegangsutlån per innbygger som Norge (8,7 utlån per innbygger vs. 2,3 utlån per innbygger). Sverige har 39 prosent flere utlån per innbygger (3,2 utlån per innbygger) enn Norge, mens Danmark har 83 prosent flere utlån per innbygger (4,2 utlån per innbygger) enn i Norge.

Figur 11: Førstegangsutlån av bøker per innbygger i Norge, Sverige, Danmark og Finland i 2019¹

Aktive lånere

I figur 12 kan vi se andelen av befolkningen i Finland, Norge, Sverige og Danmark som lånte en bok, lydbok eller film i løpet av 2019. I Finland var det 36 prosent av befolkningen som var aktive lånere, mens tilsvarende andel i Norge var 17 prosent, i Sverige 26 prosent og i Danmark 32 prosent.

Figur 12: Aktive lånere i Norge, Sverige, Danmark og Finland i 2019

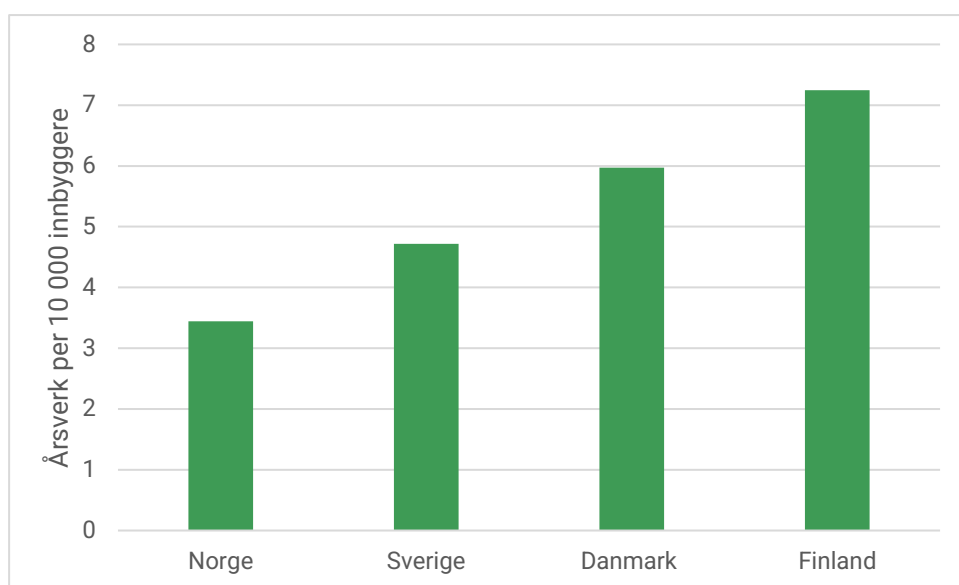
¹ I den finske statistikken skiller de ikke på førstegangsutlån og fornyelser. I Norge står fornyelser for 30 prosent av det totale bokutlånet, i Sverige 34 prosent. Det er sannsynlig at fornyelser i Finland står for en tilnærmet lik prosentandel av det totale utlånet som i de andre landene. Derfor har vi trukket fra 32 prosent av det totale finske utlånet i sammenlikningen. Det totale bokutlånet var 12,7 per innbygger i Finland i 2019, i Norge 3,3.

4.3. Ressurser

Årsverk

Antall årsverk totalt i landenes folkebibliotek er en viktig indikator for hvordan det satses nasjonalt og lokalt. Det er viktig å se dette antallet i sammenheng med befolkningen i hvert enkelt land.

Figur 13 viser en markant forskjell mellom landene. Sverige har 37% flere årsverk enn Norge, Danmark 73% flere og Finland 110% flere. I 2019 var det totale antallet årsverk i folkebibliotekene 1834 i Norge, 4872 i Sverige, 3467 i Danmark og 3978 i Finland.

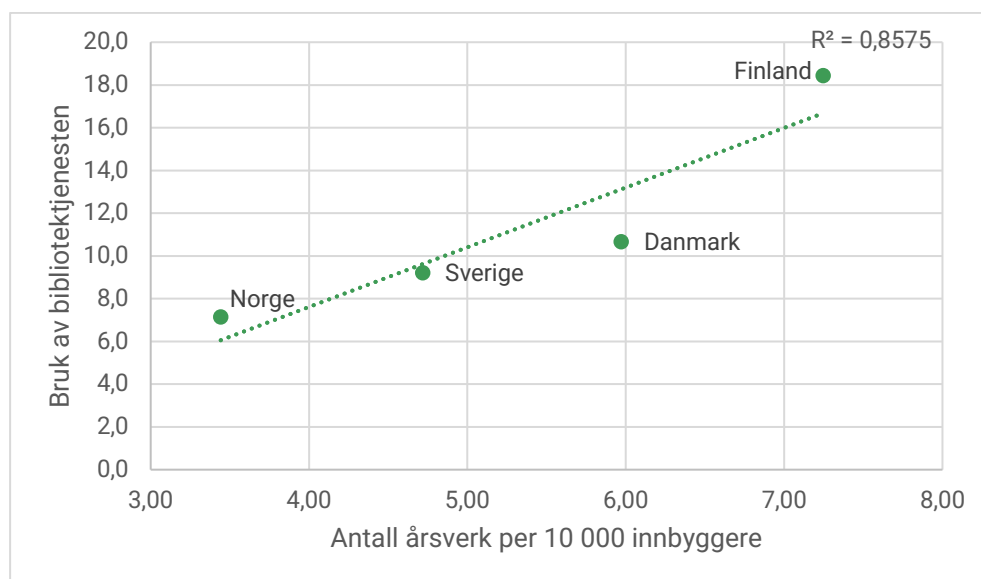
Figur 13: Årsverk per 10 000 innbyggere i Norge, Sverige, Danmark og Finland i 2019.

4.4. Bruken av bibliotekene og bibliotekets personalressurser

Det ser ut som det er en sammenheng mellom indikatorene «besøk- og utlån per innbygger» og indikatoren «årsverk per 10 000 innbyggere». For å se hvilken sammenheng, og hvor stor sammenhengen er mellom disse indikatorene, har vi foretatt en regresjonsanalyse.

Regresjonsanalyse er innen statistikk en kvantitativ analyse av sammenhengen mellom en avhengig variabel og en eller flere uavhengige variabler.

Vi har valgt å summere indikatoren «besøk per innbygger» med indikatoren «utlån per innbygger». Summen av indikatortallene har vi valgt å kalle «bruk av bibliotek tjenesten». Eksempelvis hadde Norge i gjennomsnitt 2,3 utlån per innbygger og 4,8 besøk per innbygger i 2019. «Bruk av bibliotek tjenesten» blir for Norges del 7,1.

Figur 14: Regresjonsanalyse: Sammenhengen mellom «bruk av bibliotek tjenesten per innbygger» og «antall årsverk per 10 000 innbyggere» i Norge, Sverige, Danmark og Finland.

Regresjonskoeffisienten, R^2 , går fra 0 til 1, hvor 0 er ingen sammenheng mens 1 er perfekt sammenheng. En regresjonskoeffisient over 0,5 viser en klar sammenheng. Figur 14 viser at R^2 er 0,86. Selv med kun fire datapunkter er det statistisk usannsynlig at sammenhengen har oppstått av en ren tilfeldighet. Det betyr at bruken av biblioteket er tett knyttet til hvor mange bibliotekansatte det er per innbygger.

De geografiske og strukturelle forskjellene vi beskrev mellom landene (s.14), ser ikke ut til påvirke folks bruk av bibliotekene. Norge og Finland liknet hverandre mest med tilnærmet likt folketall, areal, befolkningstetthet, kommunestruktur og antall bibliotek. Allikevel befinner de seg i hver sin ende i alle sammenlikningene vi har gjort, med Norge på bunn og Finland på topp. Hovedårsaken ser ut til å være at Finland har dobbelt så mange bibliotekansatte per innbyggere som Norge.

5. Funn og drøfting

Bibliotekloven har endret bibliotekene

I denne rapporten har vi forsøkt å finne svar på spørsmålet om bibliotekloven (2014) har påvirket bruken, tilbudet og satsingen på folkebibliotek.

Det vi finner som den største endringen i folkebibliotekene i perioden 2013 til 2021 er en kraftig økning i antall arrangementer og antall deltakere på bibliotekenes arrangementer. I det siste "normalåret", 2019, var det 63 877 arrangementer, med over 1,7 millioner deltakere.

Dette tilsier at den nye formuleringen i bibliotekloven "Bibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt", i kombinasjon med den nasjonale bibliotekstrategien og prosjektmidlene fra Nasjonalbiblioteket har blitt fulgt opp av bibliotekene gjennom økt aktivitet.

I 2019 hadde bibliotekene det høyeste besøket som noen gang har blitt målt i Norge.

Det totale utlånet av bøker og andelen av befolkningen som låner noe på et bibliotek har holdt seg stabilt i perioden, med unntak av pandemi-årene. Samtidig viser tallene at utlånet av barnebøker har gått opp, mens utlånet av voksenbøker er synkende.

Basert på funnene i denne rapporten kan vi slå fast at krisen i de norske folkebibliotekene – slik den ble beskrevet av utvalget bak Kulturutredningen og Ragnar Audunson – *ikke* var reell. Hvis bibliotekene er kulturens blodårer er de fremdeles ikke gått tette. Tvert imot har folkebibliotekene vist seg å være svært omstillingsdyktige og lagt til rette for at det generelle aktivitetsnivået har økt de siste ti årene. Derfor kan vi konkludere med at bibliotekene har endret seg i en retning som var intensjonen med bibliotekloven.

Bibliotekloven har ikke endret kommunens satsning på bibliotek

Samtidig som rapporten viser at bibliotekene har styrket sine tilbud til innbyggerne, så viser den at dette har skjedd på tross av kommunale satsninger. I perioden 2013 til 2021 har de kommunale bevilgningene til bibliotek gått gradvis ned. Dette gjelder for alle de tre indikatorene vi har målt folkebibliotekenes ressurser på; "antall årsverk", "mediebudsjett" og "folkebibliotekenes andel av kommunens totale driftsutgifter til kultur". Det er alvorlig og bekymringsfullt.

Det er særlig bekymringsfullt at forskjellen mellom kommunenes satsning på folkebibliotekene ser ut til å bli større og større. Dette resulterer i økt forskjell i åpningstid, mediesamling, aktiviteter og graden av aktiv formidling.

Folkebibliotekene i Norge har et stort ikke-realiseret potensial

Norge er et rikt land, med høy BNP per innbygger (FN-sambandet, 2023). På de fleste områder vet vi at Norge bruker mer penger enn nabolandene. Dette er tilfellet når det gjelder barnehager (SSB, 2019) og utdanning (SSB, 2020). Vi er blant landene med flest lærere i grunnskolen i forhold til innbyggertall, langt flere enn våre naboland (OECD, 2023).

Ikke i noen annen offentlig velferdstjeneste ser vi at Norge ligger så langt bak sine naboland når det gjelder årsverk som i folkebibliotekene. Sverige har 37 prosent flere årsverk i sine folkebibliotek, Danmark 73 prosent flere og Finland 110 prosent flere.

I artikkelen «Vi trenger et statlig bibliotekløft» skrev professor Ragnar Audunson at folkebibliotekene er «...den institusjonen som har det største ikke-realiserete potensialet.» (Audunson, 2014, s. 18).

Målet med bibliotekloven var å «utvikle mer robuste og omstillingsdyktige bibliotek som kan tilby alle innbyggerne bedre bibliotek tjenester.» (Prop. 135 L (2012-2013), s. 5).

Rapporten viser at bibliotekene har klart å omstille seg, til tross for at de kommunale bevilgningene har gått ned. Samtidig viser den at antall årsverk har en direkte sammenheng med bruken av biblioteket. Sammenliknet med Sverige, Danmark og Finland har Norge et stort potensial til å styrke bibliotekenes relevans for innbyggerne ytterligere.

6. Kilder

Audunson, R. (2014). Vi trenger et statlig bibliotekløft! *Bok og bibliotek*, 2014(3), 18-19.

https://digitalutgave.bokogbibliotek.no/asset/2007-2019/bok_og_bibliotek-2014-03.pdf

FN-sambandet. (2023, 22. mars). *BNP per innbygger*.

<https://www.fn.no/Statistikk/bnp-per-innbygger>

Folkebibliotekloven. (2013). *Lov om folkebibliotek* (LOV-2013-06-21-95). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1985-12-20-108>

Innlandet fylkesbibliotek. (2023). *Folkebibliotek i Innlandet. Statusrapport 2023*.

<https://innlandetfylke.no/tjenester/fylkesbiblioteket/>

Kulturdepartementet. (2015) *Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018 – Statens oppgaver og ansvar for utvikling av folkebibliotekene*.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-bibliotekstrategi-2015-2018/id2429329/>

Kulturdepartementet. (2019) *Nasjonal bibliotekstrategi 2020–2023 – Rom for demokrati og dannelse*.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-bibliotekstrategi-2020-2023---rom-for-demokrati-og-dannelse/id2667015/>

Nasjonalbiblioteket. (2019) *Folkebibliotek. Utlån og besøk. 1986-2016*.

<https://bibliotekutvikling.no/content/uploads/2019/12/Folkebibliotek-Utl%C3%A5n-og-bes%C3%B8k-1986-2016.pdf>

NOU 2013: 4. (2013) Kulturutredningen 2014. Kulturdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/1e88e03c840742329b9c46e18159b49c/no/pdfs/nou201320130004000dddpdfs.pdf>

OECD. (2023, 22. mars). *Students per teaching staff*.

<https://data.oecd.org/teachers/students-per-teaching-staff.htm>

Prop. 135 L (2012-2013). *Endringer i lov om folkebibliotek*. Kultur- og likestillingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-135-l-20122013/id724286/>

Statens bibliotektilsyn. (1994). *Norske folkebibliotek 1994. Med bibliotekstatistikken 1993*.

Lenke: https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2009102900072?page=47

Stortingsmelding nr. 23 (2008-2009) *Bibliotek – Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid*. Kultur- og likestillingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-23-2008-2009-/id555516/>

SSB. (2019). *Norge bruker mest på de minste*.

<https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/norge-bruker-mest-pa-de-minste>

SSB. (2020). *213 milliarder til utdanning*.

<https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/213-milliarder-til-utdanning>

SSB. (2022). *Sterk oppgang i helseutgiftene i 2021*.

<https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/nasjonalregnskap/statistikk/helseregnskap/artikler/sterk-oppgang-i-helseutgiftene-i-2021>

SSB (2023). *Kulturtilbod*. <https://www.ssb.no/statbank/table/13135/>

Bibliotekstatistikk:

Norge: <https://bibliotekutvikling.no/statistikk/forside/statistikk-for-folkebibliotek/>

Finland: https://www.biblioteken.fi/statistik?language_content_entity=sv

Danmark: <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/kultur-og-fritid/biblioteker/folkebiblioteker>

Slots- og kulturstyrelsen. (2023, mars). *Folkebiblioteker i tal 2019*.

<https://slks.dk/omraader/kulturinstitutioner/biblioteker/biblioteksstatistik/folkebiblioteker-i-tal>

Sverige: <https://bibstat.kb.se/>

Innlandet
fylkeskommune